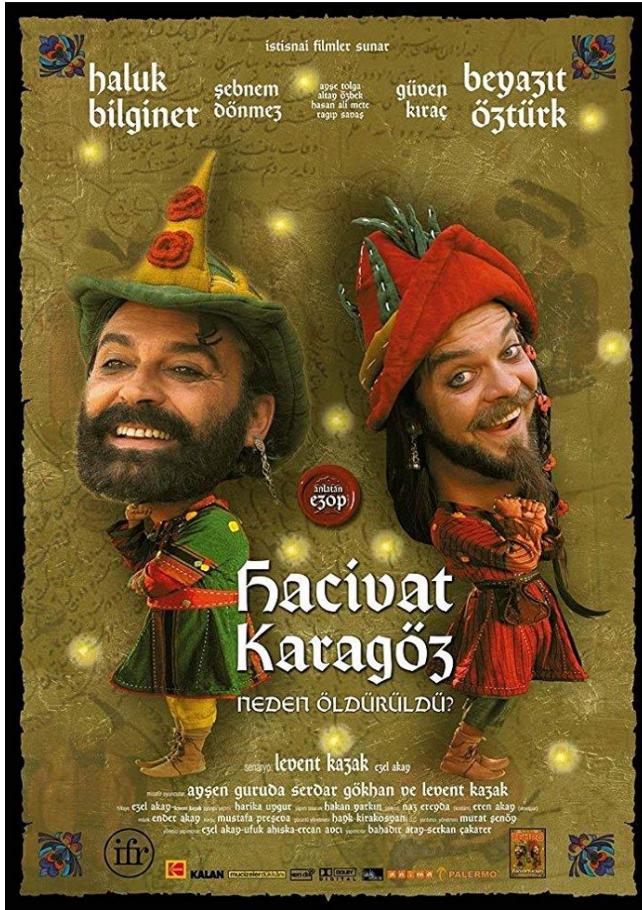

Doğukan Bozkurt

*Bahçeşehir Üniversitesi – Tarih Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

2005 yapımı, komedi ve dram türündeki film, konusunu adından da anlayacağımız üzere Türk halk kültürünün en önemli figürlerinden olan Hacivat ve Karagöz'ün yaşam hikayesinden alıyor. Bu iki ismin yaşadığına dair tarihi bir kayıt olmasa da söz konusu aktörlerin halk kültüründe bu denli yer etmeleri ve yüzlerce yıl varlığını istikrarla sürdürebilmesi de oldukça önemlidir. Filmde, on dördüncü yüzyılın başlarında Bursa'da geçen Hacivat ve Karagöz'ün hikayesini izlerken aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine ve o dönemki toplumsal yapısına da tanıklık etme imkanını buluyoruz. Bursa, Orhan Gazi tarafından kısa bir süre önce alınmış ve şehirde çok kültürlü kozmopolit bir toplumsal yapı ile karşılaşılıyor. Bir taraftan Moğol istilasından kaçan Türkmen grupların uçlara gelişi, diğer taraftan ise buraların yerli halkı olan Rumların Türklerle bir aradaki mevcudiyeti kuruluş döneminin toplumsal yapısına karşı bakış açımıza katkısı açısından enteresan bir tablo oluşturuyor. Etnik gerek dini karmaşanın hakim olduğu uç topluluklarına Osmanlı'nın kuruluş coğrafyası gerçekten iyi bir örnek. Film bu noktada izleyiciye mantıklı gelebilecek bir toplumsal tablo sunuyor.

Kahramanlarımızdan Karagöz, annesi Kam Ana ile birlikte yaşayan göçebe bir yörüktür. Moğol istilasından kaçan Türklerle birlikte soluğu Anadolu'da alırlar. Saf ve cahil bir Türkmen olan Karagöz aynı zamanda henüz Müslüman olmamış bir Şamandır. Şehir yaşamından bihaber olan bu yörük, annesi ile birlikte yerleşik hayata geçmeye ve hatta Müslüman olmaya karar vermiştir. Moğollardan kaçırıldığı son varlığı ve yoldaşı olan ineği Altun'u da Bursa'ya geldiği ilk gün kurnaz Hacivat'a kaptırır. Tanışmaları da zaten bu şekilde gerçekleşir. Diğer kahramanımız Hacivat ise elçilik yapan bir celebdir. Okumuş yazmış, kurnaz bir kimsedir. Politik bir oyunun sıradan piyonu olarak bir komploya kurban gitmek üzereyken kişisel zekası ve becerisi ile bunu lehine çevirmeyi başarmış, soluğu da Osmanlı'nın başkenti Bursa'da almıştır. Kendisine ve Eşrefoğlu Beyliği'ne kurulan komplonun tek şahidi olarak Kadı Çandarlı Halil'in bir numaralı düşmanıdır. Çandarlı Halil ise söz konusu komplonun baş aktörüdür. Hizmet ettiği Eşrefoğlu Beyliği'nin Moğollar tarafından ortadan kaldırılmasına neden olmuştur ve soluğu Osmanlı'da alır. Osmanlı ise sessiz sedasız, didişmelerden ve çekişmelerden uzak bu coğrafyada yeni kurulup, teşkilatlanmış taze bir devlettir. Çandarlı Halil gibi okumuş ve devlet tecrübesi olan alim bir kişinin devlet hizmetlerine girmesini isterler. Çandarlılar, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren önemli hizmetleri geçmiş bir ailedir. Filmde bu hikayeyi güzel bir kurgu ile işlemiştir.

Filmin Afışı

Filmin merkezinde yer alan kahramanlarımız Hacivat ve Karagöz ise bir şekilde insanların dikkatini çekmeyi başarırlar. Birbirleri ile itişmeleri halk tarafından komik bir gösteri olarak algılanır. Kurnaz Hacivat bunun farkında varıp, bundan ticari menfaat elde etse de Karagöz'ün dünyadan haberi yoktur. Sonuçta ünleri saraya kadar yayılır ve Nilüfer Hatun'un isteği ile savaştan dönen Orhan Gazi'nin huzurunda gösteriye çıkmaları istenir. Fakat kahramanlarımız aynı zamanda Bursa'da yapılmakta olan Orhan Camii'nin inşaatında çalışan iki işçidir. Bu inşaatın gecikmesinden dolayı rahatsız olan Orhan Gazi, ahileri tehdit eder. Böylesi bir atmosferde, ünleri de iyice artan Hacivat ve Karagöz sultanın huzurunda sahneye çıkarak gösterinin içerisinde devletin ve görevlilerin yapmış oldukları tüm yolsuzlukları ve Eşrefoğlu Beyliği'nin başına geçen komployu bir bir sayıp dökerler. Bu durum da başta Çandarlı olmak üzere, o dönemde büyük bir güç odağı olan Ahi teşkilatını ve çeşitli kimseleri rahatsız eder. Bu nedenle Hacivat ve Karagöz, kendilerine kurulan bir komplo ile birlikte camii inşaatını geciktirdikleri suçlamasıyla hayatlarını kaybederler.

Film bu iki kahramanın *neden hayatlarını kaybettikleri* şeklindeki soru üzerinden kurgulanan bir dönem panoraması sunuyor. Aslında film sayesinde bizler iktidar ve eleştirel mizah ilişkisinin hiçbir dönem de değişmediğini anlayabiliyoruz. Öte yandan filmin ciddi bir prodüksiyon çalışmasının ürünü olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Gerek kostümler olsun, gerek dekorlar, gerekse Bursa şehri için hazırlanan platolar olsun, hepsi oldukça başarılı. Diğer yandan filmin dili ise dönemi yansıtmak amacıyla günümüzden oldukça farklı ve anlaşılması güç. Kullanılan bu dil o dönemi yansıtan birincil kaynakların yardımıyla oluşturulan öz Türkçeye oldukça yakın olduğu anlaşılıyor. Bu cesaret gerektiren seçimi yaptıkları için filmin yapımcısı ve yönetmeni oldukça büyük bir takdiri hak ediyor. Öte

yandan filmin senaryosunun oluşturulması aşamasında ciddi bir tarihi okuma yapıldığı anlaşılıyor. Bu tarihi okumanın ikincil kaynaktan çok birincil kaynak okuması olduğunu da anlayabiliyoruz. Özellikle Aşıkpaşazade ve İbn Batuta gibi kaynakların verdiği ilham altında bir dönemsal panorama ile karşı karşıya kalıyoruz. Aşıkpaşazade'nin kroniğinde geçen Bacıyan-ı Rum taifesinin yine bu filmde kurgusal olarak hayat bulduğuna şahit oluyoruz. Bacılar üzerinden kadınların toplumsal rolüne de atıfta bulunan film, şüphesiz bu noktada da 600 yıl önce geçmesine rağmen oldukça güncel mesajlar verebiliyor.

Filminden Bir Kare

Son olarak şunu söyleyebiliriz ki film üzerine tarihi olarak uzun uzadıya konuşabilmek oldukça mümkün olmasına rağmen izleyicilere önerimiz tarihi bir düşünsel derinlik kazanabilmelerini sağlayacak bu filmde tarih öğrenme hevesinde olmamalarıdır. Gerek prodüksüyon gerek senaryo gerekse kurgusal olarak bu zamana kadar izlediğim en başarılı yapımlardan birisi olmasına rağmen filmlerden tarih öğrenilemeyeceğini hatırlatmamız gerekiyor. Yine de resmi tarih tezine özellikle kuruluş dönemi gibi nispeten karanlık bir dönem özelinde meydan okumak bu filmin en başarılı olduğu noktalardan birisi. Ayrıca filmin kurgu olarak da şahsen başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Olayların gelişmesini sağlayan hikaye tarihi olaylardan bağımsız bir şekilde ustaca kurgulanmış diyebiliriz. Sonuç olarak tarihseverlerin izlemesini tavsiye edeceğimiz oldukça başarılı bir film olduğunu belirtmeliyiz.